

MEMO

Van : Mr P.W.A. Goes
Aan : Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Cc : R.O. Prins
Datum : 6 maart 2022
Betreft : Consultatie knellende wet- en regelgeving

1. Inleiding

Deze reactie op de consultatie wordt geschreven vanuit de ervaringen die Stichting De Verre Bergen en de door haar gefinancierde programma's in hun relaties met de verschillende overheden en overheidsdiensten tegenkomen bij hun hulp aan Rotterdamse burgers. Voor een achtergrond van onze stichting verwijs ik naar <https://deverrebergen.nl/>. De consultatie richt zich op natuurlijke personen. Daarom hebben de hierna genoemde voorbeelden betrekking op natuurlijke personen. Echter wordt door een overvloed aan wet- en regelgeving die van toepassing is op de ruim 350.000 Nederlandse maatschappelijke organisaties de hulp aan natuurlijke personen sterk bemoeilijkt en verminderd. Ik verwijs ook naar de petitie van de gezamenlijke koepels en ondersteuners van vrijwilligersorganisaties: <https://stopregeldrukwilligers.petities.nl/>. Er moet door deze overvloed aan grotendeels overbodige wet- en regelgeving veel tijd en geld aan administratieve handelingen besteed worden die anders besteed had kunnen worden aan de in uw consultatie bedoelde natuurlijke personen. Een schrijnend voorbeeld is de regelgeving rondom de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme inclusief de UBO regelgeving: het is vrijwel onmogelijk voor maatschappelijke organisaties om een bankrekening te krijgen. Hoe moeten die maatschappelijke initiatieven ooit van de grond komen?

2. Vooringenomen vraagstelling van de consultatie

U stelt de vraag over wet- en regelgeving waardoor mensen ernstig in de knel komen en even verder vraagt u om voorbeelden waardoor mensen buitensporig in de knel komen. In uw brief van 21 december jl. aan de Tweede Kamer noemt u een inventarisatie van wet- en regelgeving die mogelijk hardvochtig uitpakt voor burgers. Uit deze vraagstelling en deze terminologie blijkt uw vooringenomenheid bij dit onderwerp. Hoe kan u spreken over een menselijke maat die door de overheid moet worden gehanteerd, als uit uw teksten blijkt dat u vindt dat het geen probleem is dat burgers in de knel komen door wet- en regelgeving. U vindt het blijkbaar alleen een probleem als burgers ernstig of buitensporig in de knel komen.

De overheid en overheidsinstanties gaan ervan uit dat de burger de regels kent. Hoe kan het dan dat deze consultatie nodig is? Hoe kunnen parlementariërs, ministers, staatsecretarissen, andere overheidsbestuurders en ambtenaren het standpunt dat de burger de regels moet kennen volhouden, als uit deze consultatie blijkt dat zijzelf de regels niet kennen?

3. Gedrag overheidsbestuurders en ambtenaren

Burgers komen niet alleen in de knel door de stapeling van wet- en regelgeving, niet aansluitende wet- en regelgeving, opzettelijk of onbedoelde uit de wetgeving voortvloeiende gevolgen, maar ook door de wijze waarop overheidsbestuurders (ministers, staatsecretarissen, leden B&W) en ambtenaren communiceren en wet- en regelgeving toepassen. In hun communicatie wordt geen rekening gehouden met de ontvanger van de communicatie:

- a. communicatie wordt opgesteld door specialisten die bij overheden en overheidsdiensten werken met gebruik van vakjargon en met als uitgangspunt dat de ontvanger dezelfde specialistische kennis heeft;
- b. communicatie wordt zelden in gebruikelijk Nederlands opgesteld, laat staan in een voor grote groepen burgers begrijpelijk taalniveau (B1);
- c. er wordt geen rekening gehouden met de hoeveelheid communicatie die burgers ontvangen van alle overheden en overheidsdiensten;
- d. de ervaring is dat in communicatie met bestuurders en ambtenaren vrijwel altijd het belang van de (overheids-)organisatie voorop staat. Zelden wordt er vanuit het belang van de burger gekeken of geredeneerd. Er wordt vrijwel altijd institutioneel gedacht en gecommuniceerd.

Deze handelswijze zal misschien niet vanuit een enkel bericht leiden tot een knellende situatie. Maar de hoeveelheid van communicatie, de onduidelijkheid en de onbegrijpelijkheid van de communicatie leidt tot moedeloosheid bij veel burgers en met name bij de groep van burgers die grotendeels afhankelijk is van de overheid. Hiermee testen de overheid en overheidsdiensten vrijwel elke dag de zelfredzaamheid van deze burgers. De toets van zelfredzaamheid wordt door de overheid en de overheidsdiensten gedaan vanuit de specialistische kennis van de individuele overheid of overheidsdienst.

U stelt dat u de nationale ombudsman bij uw opvolging van de motie betreft. De verslagen van gemeentelijke ombudsmannen zijn echter minstens zo instructief. Zie bijvoorbeeld het uitstekend leesbare jaarverslag 2021 van de Gemeentelijke ombudsman Rotterdam met een belangrijk aantal voorbeelden van burgers in de knel:

<https://www.ombudsmanrotterdam.nl/web/uploads/2022/02/Jaarverslag-Ombudsman-Rotterdam-2021.pdf>.

4. Stapeling van wet- en regelgeving

U zegt alleen iets over niet goed op elkaar aansluitende wetgeving. Er wordt geen rekening gehouden de stapeling van wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende eisen voor de individuele burger. Een voorbeeld is hierboven onder 1 ten aanzien van maatschappelijke organisaties gegeven. Maar ook voor natuurlijke personen is de stapeling van wet- en regelgeving op zich een grote oorzaak waardoor burgers in de knel komen. Alleen al de hoeveelheid wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende administratieve lasten voor de burger leiden ertoe dat burgers in de knel komen. Laat staan dat overheidsbestuurders en ambtenaren gecoördineerd in het belang van de burger te werk gaan. Wij zien dagelijks grote groepen burgers die zonder hulp geen uitweg weten te vinden in de door overheidsbestuurders en ambtenaren opgeworpen drempels, problemen, vorderingen en onwil. Er gaat geen dag voorbij dat wij en de door ons gefinancierde programma's daarbij de hulp van advocaten of andere gespecialiseerde juristen nodig hebben in het belang van deze burgers. Veel van dat werk en de daaraan verbonden kosten zouden vermeden kunnen worden als overheidsbestuurders en ambtenaren zich meer zouden richten naar het belang van de burgers.

5. Voorbeelden

Hieronder vindt u een aantal voorbeelden uit onze praktijk en de praktijk van de door ons gefinancierde programma's.

- a. Bewijslast bij uitkering: elke maand moet men als men een uitkering heeft van het UWV (<https://www.uwv.nl/particulieren/formulieren/invullen-inkomstenopgave.aspx#:~:text=Na%20afloop%20van%20iedere%20maand,of%20u%20inkomsten%20heeft%20gehad.>) een specificatie insturen of er inkomen is geweest. Elke maand! Gebeurt dat niet, of te laat, dan wordt de uitkering stopgezet. Waarom elke maand aanleveren? Het houdt een apparaat van wantrouwen van alle uitkeringsgerechtigde burgers in stand.
- b. Sommige burgers met schulden worden in hun belang onder bewind gesteld met onder andere het doel om schulden en inkomen zo snel mogelijk in balans te

brengen. Het wordt de bewindvoerder die namens de burger met problematische schulden optreedt door de overheid en overheidsinstanties onmogelijk gemaakt om op een veilige digitale manier met de overheid te communiceren. Dit geldt voor alle overheden en overheidsinstanties. Dat leidt ertoe dat persoonsgegevens via e-mail uitgewisseld moeten worden. Hoe verhoudt zich dat tot de (ontwerp) wet digitale overheid *“De Wet digitale overheid regelt dat Nederlandse burgers en bedrijven veilig en betrouwbaar kunnen inloggen bij de (semi-)overheid”*. Tot op heden is er op dit punt niets geregeld. Dat brengt bewindvoerders in de knel in de (efficiënte) uitvoering van de taken in het belang van de burger met problematische schulden. Zie bijvoorbeeld het antwoord van de DUO:

“Op dit moment zijn er voor bewindvoerders nog geen mogelijkheden zaken te bekijken en aan te vragen via Mijn DUO. De gehele Mijn DUO-portal wordt geblokkeerd voor de klant. Er is nog geen aparte inlog-optie voor bewindvoerders of andere gemachtigden.

Bewindvoerders kunnen telefonisch via 050 - 599 77 55 of via bewindvoering@duo.nl meer informatie opvragen.”

Zie ook het voorbeeld van de belastingdienst op de telefonische vraag hoe te handelen als je het toetsingsinkomen door wil geven zonder Digid. Dit was het antwoord van de belastingdienst:

- i. u kan het telefonisch aan ons doorgeven (dus als men een BSN van iemand heeft kan men zomaar toetsingsinkomens doorgeven. Dat is onveilig want de belastingdienst kan onmogelijk controleren wie dat is aan de andere kant van de telefoon)*
 - ii. Daar krijgt u geen bevestiging van, maar u kunt wel na 5 weken nog een keer bellen om dan de nieuwe voorschotbeschikking op te vragen per post.*
 - iii. Nee, dat kunnen we niet standaard instellen dat dat per post gaat, het moet per beschikking.*
- c. De gemeente verstuurt schuldenoverzichten aan burgers. Deze overzichten bevatten vaak fouten ten nadele van de burger. Als daar niks mee gebeurt, heeft de persoon in kwestie dus een nieuwe schuld of er gebeurt niks met deze fouten. Het levert in ieder geval stress op bij de burger. Als men belt krijgt men geruststellende woorden van de betreffende ambtenaren maar niks schriftelijk. Ditzelfde gebeurt ook bij het UWV en SVB waar dit soort meldingen bekend zijn, maar er niks mee gebeurt en de fout dus wel in het systeem blijft staan.
- d. Bij Stichting Nieuw Thuis Rotterdam zijn sinds 2015 Syrische gezinnen opgevangen en begeleid. Vaak was het zo dat een van de ouders met één of meer kinderen vooruit reisde en daarna het proces van gezinshereniging inging. De alleenstaande ouder schreef de kinderen dan in bij het kinderdagverblijf en vroeg eenoudertoeslag aan. Na een paar maanden of jaren kwam de andere ouder naar Nederland. Het gezin werd dan gezegd dat zij de eenoudertoeslag onterecht hadden ontvangen omdat het immers zo was dat de partners al die tijd getrouwd waren (ook al was de partner niet aanwezig en kon ook geen zorg voor de kinderen op zich nemen, noch kosten betalen). Ook zijn sommige van deze gezinnen in de problemen gekomen omdat zij onterecht kinderopvangtoeslag zouden hebben ontvangen omdat bleek dat er toch twee partners waren (na gezinshereniging). De gezinnen moesten het bedrag dan terugbetalen en kregen vaak ook een boete. Zo startten zij hun leven in Nederland met een schuld. Stichting Nieuw Thuis Rotterdam heeft dit vele malen aangekaart ook bij bevoegde overheden, en dit was een bekend probleem, maar er kon of werd niets aan gedaan worden.
- e. Een burger is 7 maanden zwanger als zij hoort dat haar partner, met wie zij op een adres samenwoont, nog 18 maanden celstraf moet uitzitten die hem in het verleden waren opgelegd. Het is dan oktober 2021. Zij meldt dit keurig aan de Belastingdienst

Toeslagen. Vervolgens wordt de zorgtoeslag per 1 november 2021 aangepast. Partner zit immers in detentie en is dan van Rijkswege verzekerd tegen ziektekosten waardoor zijn recht op zorgtoeslag vervalt. Na haar bevalling vraagt de burger Kindgebonden Budget aan en meldt dat zij alleen op het adres woont. Aanvankelijk wordt haar de zogenoemde "Alo-kop" (een toeslag op het Kindgebonden Budget voor alleenstaande ouders) toegekend. Een dag later ontvang zij echter een nieuw besluit in het kader waarvan de Alokop wordt ingetrokken. Cliënte en haar partner zijn geen toeslagpartners. Hoewel zij samen een kind hebben, woont partner immers niet op het toeslagadres. De Belastingdienst Toeslagen heeft daarom het recht op zorgtoeslag van partner beëindigd. Waar het de Alo-kop betreft, komt het de Belastingdienst Toeslagen kennelijk beter uit om betrokkenen wel als toeslagpartners te beschouwen. Maar dat klopt niet. Betrokkenen hebben weliswaar een kind, maar zijn niet gehuwd en partner woont niet op het toeslagadres maar verblijft in detentie. In dit geval is de burger geadviseerd om haar partner te verzoeken zijn BRP-inschrijving op haar adres gedurende zijn detentie om te zetten naar een briefadres. Of deze kunstgreep effect zal hebben, moet nog blijken. Niettemin wekt deze handelswijze op zijn zachtst gezegd de schijn van willekeur. Nota bene, dit speelt aan het einde van 2021, dus na alle ellende over de kinderopvang toeslagen en het rapport over de menselijke maat.

- f. Een huishouden met laag inkomen krijgt een nieuwe woning met urgentie toegewezen op medische gronden. Dit soort huizen moet in de regel binnen enkele dagen geaccepteerd worden en zo geschiedde. Het huis is kaal. Er is een regeling mogelijk voor woninginrichting vanuit de WMO, maar dat moet aangevraagd worden voordat de woning wordt geaccepteerd. Maar de woning is reeds geaccepteerd, dus dat kan niet. Bijzondere bijstand is niet mogelijk, omdat er een voorliggende voorziening is (WMO). Er wordt verwezen naar een voorliggende voorziening die helemaal niet "voorligt" in deze situatie.
- g. Hetzelfde geldt voor aanvragen van bijzondere bijstand voor mondzorg. Daar geldt dat volgens de gemeente de zorgverzekering een voorliggende voorziening is. Je kunt je afvragen of iets waar je voor betaalt een voorliggende voorziening is. Wij zien vaak dat mensen in de schuldhulp (MSNP/KBR, beschermingsbewind of WSNP) geen extra uitgaven voor de verzekering kunnen of mogen doen en zich aldus ook niet extra voor mondzorg kunnen verzekeren. Ook dan is dus geen beroep op bijzondere bijstand mogelijk. Aldus wordt voor mondzorg een groot beroep gedaan op het privaat gefinancierde Fonds Bijzondere Noden Rotterdam. Dit is een probleem dat in veel meer gemeenten in Nederland speelt.
- h. Wij hebben meer dan eens meegemaakt dat alleenstaande studerende moeders door de schuldhulp of opstelling van schuldeisers gedwongen worden om de opleiding te staken en te gaan werken om af te lossen. Daardoor wordt allereerst de schuld groter omdat er een nieuwe DUO schuld ontstaat. Maar de maatschappij (ouder, kinderen, schuldeisers) heeft er baat bij dat deze moeders hun (HBO of andere) studie afmaken omdat ze dan hun leven lang meer verdienen. Een moratorium van zes maanden is niet voldoende om je studie af te maken.
- i. Een 18 jarige burger staat onder beschermingsbewind. De burger heeft een Wajong uitkering en valt onder de WLZ. De vader van de burger heeft nooit het gezag gehad en de moeder is toen de burger 9 jaar oud was, uit het gezag ontheven. De burger woonde vervolgens jaren in pleeggezinnen. Voor de kosten van bewindvoering en mentorschap is bijzonder bijstand bij de gemeente aangevraagd. De ambtenaar die de aanvraag in behandeling heeft, wil deze aanvraag afwijzen omdat er geen inkomensgegevens van de ouders van de burger zijn aangeleverd. De ambtenaar gaf als reden dat ouders in eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de kosten totdat de burger 21 jaar is. Er wordt vervolgens met een andere ambtenaar gesproken en de

situatie wordt nog eens uitgelegd. Laatstgenoemde adviseerde om een uittreksel uit het gezagsregister tot te voegen. Als toelichting kon dan het volgende meegedeeld worden: Het bij de overheid bekende feit is dat de ouders al jaren geen gezag hebben en ook financieel geen verantwoordelijkheid nemen. Na aldus gehandeld te hebben wordt alsnog bericht dat als de inkomensgegevens van de ouders niet worden aangeleverd de aanvraag voor bijzondere bijstand wordt afgewezen.

- j. Op grond van de regels voor gefinancierde rechtshulp worden voor de toets voor toevoegingen inkomensgegevens, maar wordt niet de schuldenpositie meegenomen. Personen met problematische schulden komen hierdoor in de problemen omdat zij de eigen bijdrage niet kunnen betalen, dan wel in het geheel niet in aanmerking voor een toevoeging komen. Bij veel schuldhelpdossiers is bijstand van advocaten noodzakelijk zoals bijvoorbeeld ook de toeslagen dossiers bewijzen. Omdat alleen naar het inkomen wordt gekeken kunnen deze mensen met problematische schulden niet adequaat geholpen worden en vergroten de problemen zich.
- k. Voor veel handelingen in juridische of administratieve zaken is voor grote groepen burgers hulp onontbeerlijk. Echter is voor zeer veel vaak voorkomende handelingen is geen gefinancierde hulp voorhanden. Met de Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid (Ratz) (Strct 33169, 30 juni 2021) is een eerste aanzet gemaakt tot oplossing hiervan. Deze regeling vervalt per 1 april 2022. De burgers die de bij de Ratz genoemde handelingen niet zelfstandig kunnen verrichten (in Rotterdam alleen al zijn dat er bijna 100.000) komen hierdoor in de knel bij bijvoorbeeld klachten over hun huurhuis, aanvragen toeslagen en uitkeringen etc.
- l. Door de kostendelersnorm worden veel jongeren gedwongen als zij 18 worden een eigen woning te zoeken. Men kan zich pas als woningzoekende inschrijven als men 18 jaar is. Pas na vele jaren komt men aan de beurt voor een woning in de sociale sector. Dergelijke jongeren worden door dit systeem dus thuisloos zonder uitzicht op een oplossing. De maatschappelijke kosten van dergelijke thuisloosheid zijn veel groter dan de besparing van uitkeringen door de kostendelersnorm, noch los van de ellende die deze jongeren wordt aangedaan. Het heeft een negatief effect op hun ontwikkelkansen en dat brengt aldus weer grote maatschappelijke verliezen met zich.
